

նեցուկ մըն էր իր գաւակը, կը բաւէ նայիլ — օրինակի նամար — Գաւիթ Անյադրի «Գիրք Սահմանացի» Յիշատակարանը. «... Նաեւ գցուլ ձեռին իմոյ ի գործատան՝ զարաշխատ անձանձիր շարարարդող [գրաշար] և գցող զկապարեայ գաղափարսն [գիրքը ցրող] զտիրացու Յօնաննէս որդեանի իմ պատրաստական ծառայ ձեր ամենեցուն»։ Ինքն ու միւսները՝ որաշխօնակից նայրէն շատերու պէս՝ սովոր են բանեցունելու անձին խոնարհութեան ընթացիկ որակականներ որոնցմէ զարմանալին է տաճկական ոճով «նոյ ոտից ձերոց»ը։ — Մհտ. Աստուածատուրի նայրն էր Խօճա Կարապետ, (տիպոյտսէն դատելով՝ ապահովաբար «գրոց-բրոց» էր), մայրը՝ Մարիամ, իսկ կողակիցը՝ Շարունի։ Ոչինչ գիտենք աւելի։ Եթէ իր մեծանուն ապագրիչ բոռանը՝ Պօղոս Յովհաննիսեան (Արապեան)ի խօսքին հաւատ ընծայենք՝ Ապուլիսը պիտի ըլլայ իրենց ծննդավայր։ Գալով իրենց Օշախին զոր ջանացին ցվերջ անքանդ պահել, պապենի այլ գործարանն իր սկզբնաւորութեանը տարիներուն՝ «բարեխօսութեան»ը յանձնուած էր «Մինասայ գօրավարին» կամ «Մինասայ արագահաս վկային»։ — Մհտ. Աճատուր՝ Յովհաննիսեան զատ՝ անդրանիկ գաւակ մըն ալ ուներ Մինաս անուն, որ 1720ական բուականին սկիզբները հօրը քով գրաշարութիւն կ'ընէր։ Հաւանական է որ՝ կանուխ մեռած ըլլալ Մինաս, քանի որ իր անունին ու գործունեութեան ո'չ ուրեք կը հանդիպինք այնուհետեւ։ — Մհտ. Աստուածատուրի տպած գիրքերը հետեւեալներն են. — Նարեկ (Կ. Պօլսոյ Ա. տիպ) 1700։ Ժամագիրք տոննի 1701 (զոր վերստին տպած է 1719, 1721, 1725, 1733 և 1738 տարիներուն։ Ճառ. Խաչի (Նարեկացոյ) 1702։ Շարակնոց։ Կոսակգիրք («ասացեալ երանելոյն Յակօբայ Տեառն եղբորն», արձակ) 1703։ Գործք առաքելոց 1704։ Դաւանութիւն հաւատոյ և ներածութիւն անուղղայից 1713։ Մաշտոց 1714։ Գիրք պարապմանց Ս. Կիւրղի Եզակի 1717։ Ներբողեան ի կարողիկէն Վաղարշապատու, ժողովածու գիրք (Գ. տիպ, Անանիա փիլիսոփայի) 1718։ Վարք Հարանց (Բ. տիպ, Խաչատուր Վ. Կեսարացիի) 1720։ Աղամգիրք (պատմութիւնք... յաղագս... Աղստայ և Եւպի, հեղինակ Առաքել Սիւնեցի)։ Գիրք պատմութեան կայսերն Փոնցիանոսի 1721, (վերջինս 1741 ին ալ տպ.)։ Տօնացոյց 1722 (նաեւ 1725 և 1740)։ Հանդերձ Աճ.ով, գիրք Արուրենից 1722 (նաեւ 1740)։ Յիսուս Որդի (Ե. տիպ) 1725։ Գիրք տօմարաց... Երազման 1726։ Գիրք պատմութեան Սրբոյ և մեծի Քաղաքիս Այ. Երուսաղէմի, և սրբոց Տնօրինականաց Տեղեաց... Յս.ի Քս.ի (հեղ. Հաննա վրդ., Ա. տիպ) 1727։ Գիրք Տրամարանութեան (հեղ. Զուդայեցի Սիմէոն վրդ.) 1728։ Պղնձէ քաղաք (Բ. տիպ)։ Գիրք Սահմանաց (*) (Գաւիթ Անյադր) 1731։ Վեմ հաւատոյ (Զիմառացի Յակօր Վ.) 1733։ Տաղարան փոքրիկ 1734 (նաեւ 1740)։ Յաճախապատում 1737։ Սաղմոս։ Քերականութիւն (հեղ. Պաղտատար Դպիր, որ նոյն տոննի քանիմը տպարանաց փորձելու սրբագրիչը եղած է), 1738։ Դանձարան 1740։ Շարական 1742։ Երածշ. երգեցմունք հոգեւորականք 1743։ — Եւ դեռ ուրիշներ։



33. Մարգիս Գայիր — Իր տպարանը 1703 ին սկսած է գործել և բոլորած է մօտաւորապէս 20 տարուան գործունեութիւն մը որ սակայն պատուաբեր չէ հայ տպագրութեան՝ արուեստի տեսակետով. բէ՛ ինք և բէ իր 2 գաւակները կատարած են մեծ մասամբ անյաջող տպագրութիւններ։ Սկիզբները՝ Մարգիս իր դրոշմած մատենաներուն վրայ «ի տպարանումն ծառայ Քս.ի Մարգսին» բանաձեւը կը գործածէր, տպարանն ալ «ընդ հովանեաւ Ս. Աստուածածնայ» էր։ — Ահա հոնկէ լոյս ընծայած հատորները. — **Գիրք աղօրից** (Վարդան վրդ.

(*) Այս գիրքն իր ծախիւթը դրոշմել տուած է օրուան համեմախախէ ու շինարար Պատրիարք Յովհաննէս Կոյոն Բաղիւեցին որ 1715-1741 Արքային վրայ մնացած է՝ Պօլսահայոց կոլլաբօրական Եւրոպայի հիմերը դնելով։ Այսպէս, Սիլիւստի մէջ բացած է դպրանոց մը, դասախօսած է և նախարկած բազմաթիւ ձեռնագրեր որոնցմէ շատը վարդապետ Դանադրած է և որոնք քիչ շատ ունէին մասեցագրելու կարողութիւն։ Դարձեալ, իր քաջալերանով ծաղկած են հայ տպարանները. Կոլոսի պատրիարքութեան 26 արհիմներուն մէջ Պօլիս 80 ի մօտ գիրքեր լոյս տեսած են։ — Բանաձեւ հիմա **Գիրք Սահմանացի** Յիսապարանը. — «... Ամենայնօրեալ կամեցողութեամբ Եւ ծախիւթ գոյից... տեսան Քօնստանդի Սրբազան Եպիսկոպոսի եւ աբան վարդապետի Բաղիւեցոյ, Եփեսոսիցոյ Կ. Պօլսոյ... Այսինքն գտուր արտօս Եւ զվանօրայս Եւ զնմանց եկեղեցիս շին Եւ հաստատ պահել, առակերս բազմացուցանել ծախմամբ մարմնական գոյից, Եւ հոգեւոր կրթութեամբ ածալին տալից. իսկ Եւ զօստանէս գրեման Ս. Վարդապետաց՝ ալ օպել Եւ ի յայտ անել տուր գիտութեան հետեւողաց։